

Johanna ter Steege

‘Familie is voor mij heel belangrijk’

Ze werkte in binnen- en buitenland met toonaangevende regisseurs. Stanley Kubrick vond haar eens de beste actrice ter wereld. En toch staat Johanna ter Steege stevig met haar voeten in de klei. In het theatermuziekspektakel *De vergeten Twentse lente* schittert ze de komende tijd. En gaat ze terug naar haar roots.

Tekst Ingrid Spelt Fotografie John Janssen

W e bellen 's avonds, want druk, druk, druk. Over een klein weekje beginnen de repetities voor *De vergeten Twentse lente*. En daarvoor is Johanna ter Steege nu keihard aan het inlezen en oefenen, vertelt ze in haar huis aan een singel in hartje Rotterdam. Haar tweede man en nieuwe grote liefde, impresario Matthijs Bongertman, is met haar nog thuiswonende stiefzoon en zijn drie andere

uitwonende kinderen op wintersportvakantie. Dus heeft ze het rijk alleen. “De tafel ligt bezaaid met teksten van het script.” Het eerdere succes van *Hanna van Hendrik* – gebaseerd op de familiekroniek van Ter Steege zelf – smaakte naar meer. “Ik wilde destijds heel graag iets in het Twents maken, een eerbetoon aan mijn ouders, grootouders en de gemeenschap waar ik vandaan kom. En dat is gelukt met *Hanna van Hendrik*. Met *De vergeten Twentse lente*, over de April-meistaking in de Tweede Wereldoorlog, sta ik opnieuw in een Twentse streekproductie. Ik kijk er heel erg naar uit. Ruim vier maanden verblijf ik het grootste deel van de week in Twente. Zo heb ik *the best of both worlds*, de stad en het platteland.”

Ter Steege werd tijdens haar opleiding aan de toneelschool in Arnhem ontdekt. De elf minuten dat ze in beeld was als >

“Ik wilde graag iets in het Twents maken, een eerbetoon aan mijn ouders, grootouders en de gemeenschap waar ik vandaan kom”

Saskia in *Spoorloos* veranderde haar leven compleet. Internationale regisseurs als Robert Altman, István Szabó, Heddy Honigmann, Bruce Beresford en Stanley Kubrick liepen met haar weg. Ze speelde samen met Glenn Glose, Frances McDormand, Isabella Rossellini, Gary Oldman, Tim Roth en Klaus Maria Brandauer. En wie glimlachte niet om de herkenbare situaties tussen stellen in haar meest recente film *De beentjes van Sint-Hildegard* met Ter Steege en Herman Finkers in de hoofdrollen? De beste en meest bezochte film van 2020. Toch blijft ze bescheiden. “Dat is mijn Twentse nuchterheid.”

De April-meistaking is een vrij onbekend stukje Hollandse geschiedenis. Maakt dit het spelen van De vergeten Twentse lente juist interessant?

“Absoluut! De staking is een vergeten verhaal met een universele kracht, en het grootste onbekende verhaal uit de Tweede Wereldoorlog. Het theatermuziek-spektakel – uitgevoerd door acteurs, dansers, muzikanten, amateurspelers en een fanfare met gigantische decors in de hangar op vliegveld Twenthe met teksten van Boudewijn de Groot – gaat over een dorp anno 2023. Het dorp krijgt de beschikking over een erfenis van tientallen miljoenen. Een erfenis die te maken heeft met de April-meistaking tegen gedwongen arbeidsinzet door de Duitsers in de Stork-fabriek in Hengelo. Het verhaal van de oorlog koppelen we aan het verhaal van nu. Want het heden is onlosmakelijk verbonden met het

verleden. Wat kunnen we leren van deze geschiedenis? Hoe gaan we met elkaar om? Het blijkt moeilijk om met elkaar in gesprek te gaan, en we raken al heel snel in een polarisatie. Je moet je verleden kennen om naar de toekomst te kunnen kijken.”

Hoe ziet jouw verleden eruit?

“Ik groeide op met mijn ouders, drie broers, een zus en een oom op de boerderij van mijn opa en oma. Ik kom uit een gereformeerde familie en ging naar de School met de Bijbel. Mijn jeugd is vooral gezellig geweest in een familie met drie generaties. Mijn moeder zorgde voor ons, haar ouders en het huishouden op een gemengd boerenbedrijf. Mijn oma heeft uiteindelijk nog tot haar 98ste bij mijn ouders gewoond. Maar na de middelbare school wilde ik heel graag uit huis om de wereld te verkennen. Want de wereld thuis was klein en verstikkend op het platteland. Vaak was ik het ook niet eens met de manier waarop mijn ouders het geloof beleden. Ik ben opgevoed met wat goed en kwaad is en dacht geregeld: waarom is dat nu kwaad? Zo hadden ze ook liever dat ik omging met >

DE APRIL-MEISTAKING, HOE ZIT HET OOK ALWEER?

Op 29 april 1943 brak de grootste Nederlandse stakingsgolf uit. Meer dan 200.000 mannen, vrouwen, arbeiders, boeren, mijnwerkers en ambtenaren verlieten hun werkplek. Zo lieten ze de Duitse bezetter weten dat ze dwangarbeid niet meer pikten. Dit naar aanleiding van een bericht dat 300.000 Nederlandse mannen, die vanaf mei 1940 in dienst van het Nederlandse leger waren geweest, zich moesten melden voor krijgsgevangenschap en tewerkstelling in Duitsland. De arbeiders in de machine-fabriek Stork in Hengelo legden als eersten hun werk neer. Telefoniste Femy Hoogenboom-Efftink belde het bericht ‘Stork in Hengelo staakt, u ook?’ door. Het werd de grootste staking uit de Nederlandse en Europese geschiedenis. Een uiting van geweldloos volksverzet in de door Duitsland bezette gebieden in Europa. 175 mensen kwamen om bij het neerslaan van de stakingen. Tientallen anderen stierven later in gevangenschap.

“Mijn ouders stonden beiden midden in het leven, en tegelijkertijd hadden ze een geloofsovertuiging waarnaar ze leefden. Dat botste”

gereformeerde meisjes. Wat heeft vriendschap nu met religie te maken? Al heel vroeg was ik een kritische denker. Niet gek want mijn ouders waren dat ook. Mijn vader interesseerde zich overal voor, volgde de politiek op de voet en zat in commissies, en mijn moeder was voorzitter van de Plattelandsvrouwen. Ze stonden beiden midden in het leven, en tegelijkertijd hadden ze een geloofsovertuiging waarnaar ze leefden. Dat botste. Op mijn zeventiende ging ik op kamers.”

Steunden jouw ouders je in je keuze voor de toneelschool?

“Nee. Ze waren het er helemaal niet mee eens, en bang dat ik in een wereld terecht zou komen die van God los was en mij zou veranderen. Pas toen de film *Spoorloos* uitkwam en hun omgeving goed op mijn acteerprestatie reageerde, konden mijn ouders trots zijn. Zo ontstond er voor hen ruimte om mijn keuze te respecteren. Later zijn ze ook vaak naar voorstellingen komen kijken. Hun steun heb ik zeker gemist toen ik nog zo jong was. Ik heb veel zelf moeten oplossen, het meeste kon ik thuis niet bespreken. En als het toch over het geloof ging, ontstond er ruzie. Pas op latere leeftijd spraken we af dat we het er maar niet meer over moesten hebben. Een paar jaar voor mijn vaders overlijden heb ik het nog een keer over het geloof gehad. We hadden een meningsverschil over diverse geloven. Dat het niet uitmaakt of je nu in God of Allah gelooft. Volgens mijn vader wel. Ik kon hem écht niet begrijpen en zei: ‘Elke keer

als jij het woordje God noemt, vul ik daar liefde voor in.’ ‘Dan komen we een heel eind’, reageerde hij. Die toenadering was voor mij voldoende. Het is belangrijk dat je de liefde voor elkaar niet kwijtraakt. En daar was ik als tiener en twintiger wel bang voor. Omdat we zo lijnrecht tegenover elkaar stonden in onze levenswijze. Het gesprek blijven aangaan heb ik ook wel van mijn ouders meegekregen. In het geloof mag je niet in onmin met je kinderen leven.”

Ter Steege trouwde en kreeg dochter Hanna (Obbeek, red.). Ze had inmiddels haar eigen stekje. Samen speelden ze in de familiefilm *Achtste-groepers huilen niet*, naar het gelijknamige boek van Carry Slee. “Een heel dierbare herinnering.” Ze scheidde van de vader van Hanna. “Een verdrietige beslissing. Voor je kind wil je bij elkaar blijven. Bovendien ben ik opgevoed met ‘het gezin is de hoeksteen van de samenleving’. Ik wilde Hanna ook de veiligheid van een gezin geven. Maar een scheiding bleek uiteindelijk toch beter. Hoe pijnlijk het ook was. Ik voelde me een loser en héél schuldig. Dat wat ik voor ogen had, was mislukt. Het duurde wel even voor ik de scheiding kon relativiseren. Je hebt tijd nodig om te rouwen. En dat ging gepaard met pijn, woede en verdriet. Nu is het gelukkig voorbij. Ik heb een nieuw leven, en het contact met de vader van Hanna is inmiddels goed.”

Ze verhuisde voor de liefde naar Rotterdam. Matthijs leerde ze kennen via haar werk. Hij net gescheiden, een vader van vier kinderen, zij al vijf jaar alleen. Het klikte en ze trok bij hem in.

Zocht je een nieuwe partner?

“Nou, de eerste drie jaar na de scheiding dacht ik: geen polonaise aan mijn lijf. Ik wilde mijn leven op orde krijgen. Als je zeventien jaar samen hebt geleefd als een gezin is het leven als alleenstaande moeder anders. Je wordt op jezelf teruggeworpen. Ik hoopte wel dat ik ooit iemand tegen zou komen. Matthijs is brutaal jongensachtig, uitgebalanceerd, stelt vragen, stimuleert mij, neemt verantwoordelijkheid en is attent. Dat vond ik allemaal wel heel leuke eigenschappen. Ik >

“Er was een periode dat ik alleen films maakte; toen ging ik het spelen in het theater missen”

heb opnieuw moeten leren te vertrouwen op een relatie. We hebben het fijn samen.”

Ging dat samengestelde gezin vanzelf?

“Nééhéé. Ik ken niet één samengesteld gezin dat vanaf dag één lekker loopt. Daar hebben we echt moeite voor moeten doen. We hebben ook een aantal gesprekken gevoerd met een therapeut die gespecialiseerd is in samengestelde gezinnen. Ik wist hoe ingewikkeld het zou worden. Je komt met twee verschillende gezinnen bij elkaar die allebei een verleden hebben. Matthijs zal in eerste instantie voor zijn kinderen kiezen, en ik voor mijn dochter. Logisch. Hoe leg je die weg af terwijl je ook naast je partner wil blijven staan? Zodat je hem niet in de steek laat, of andersom de kinderen. Als

je de keuze maakt om als twee gezinnen samen te wonen moet je daar heel veel aandacht aan besteden. Maar het is ons gelukt! Door de gesprekken bij de therapeut hebben we ook veel meer begrip voor elkaar gekregen. Iedere zomer gaan we met z’n allen plus aanhang op vakantie, en huren we een groot huis. Dat is écht een geluksmoment en het hoogtepunt van het jaar. Familie is voor mij heel belangrijk.”

Kon je wennen in zo’n grote stad?

“Ik ben een stadsmens, maar het duurde wel even voor ik me in Rotterdam thuis voelde. Ik hou pas van een plek als ik er mensen ken en iets met ze heb. De lockdown in coronatijd heeft daarin geholpen. Met de burens in de straat hielden we optredens op de balkons. En na de lockdown gaven we een groot feest in onze tuinen. Uit die periode zijn mooie vriendschappen ontstaan.”

Heb je je in coronatijd ook niet ingezet voor ‘Cultuur in actie’?

De online demonstratie om op te komen voor de culturele sector omdat mensen in die sector zonder inkomen zaten. Ben je zo activistisch?

“Ja, ik dacht het wel. Ik kan niet tegen onrechtvaardigheid. ‘Ik kan toch niet afwachten tot de crisis voorbij is’, zei ik tegen Matthijs. Dan voel ik me een slachtoffer en dat wil ik niet. De actie is de grootste digitale protestmars geworden, met zeven dagen lang 24/7 livestreams met tal van voordrachten. 600.000 mensen hebben de actie ondertekend. En het heeft ook echt iets positiefs teweeggebracht bij de overheid.”

Hoe ziet je toekomst eruit?

“Ik hoop nog lang te kunnen spelen op het toneel, en ik heb ook wel weer zin om in een film te spelen. Die afwisseling is fijn. Een periode in mijn leven maakte ik alleen maar films, en ging ik het spelen in het theater weer missen. Ik had het gevoel dat ik me niet meer ontwikkelde als actrice, dat ik stilstond. Door toneel te spelen groei je in je werk, en maak je veel meer spelevuren. Voor oudere actrices zijn alleen niet zoveel filmrollen. Dus misschien moet ik wel zelf een filmproject ontwikkelen. De laatste jaren produceerde ik theater en een documentaire, en dat is superleuk om te doen. Het is bijzonder om te zien dat het lukt om van een klein idee iets groots te maken zoals *Hanna van Hendrik*. Het heft in eigen handen houden voelt goed!” •

JOHANNA TER STEEGE

1961, Notter

Johanna ter Steege speelt vanaf 26 april tot begin juli op Vliegveld Twenthe de voorstelling *De vergeten Twentse lente*. Ter Steege werd bekend met *Spoorloos* en was erna te zien in meerdere (inter)nationale filmproducties zoals *Vincent & Theo*, *Sweet Emma, dear Böbe*, *Tot ziens*, *Paradise Road*, *Immortal Beloved*, *Tirza*, *Achtste-groepers huilen niet* en *De beentjes van Sint-Hildegard*. Ter Steege stond op het toneel in Londen en Washington en speelde met diverse gezelschappen in Nederland.